

Kolonizácia Žitného ostrova v I. pozemkovej reforme

Chránená vodohospodárska oblasť Žitný ostrov sa rozprestiera v Podunajskej nížine a je to najúrodnejšia časť Slovenska s bohatými zásobami spodných pitných vôd, zaberá územie ohraničené Bratislavou, korytom Dunaja po bývalé Palkovičovo (teraz Sap) na južnej strane, kanálom Asód na strane východnej a Malým Dunajom na severnej strane. Zaberá celé územie dnešného okresu Dunajská Streda.

Veľkými pozemkovými vlastníkami v tejto oblasti boli rody Batthyániovcov, Esterházyovcov, Szüllóovcov, Pongráczovcov, Zichyovcov a najmä Pálfičovcov, ktorých všetkých zasiahla I. pozemková reforma v roku 1919 a znamenala rozsiahlu úpravu pozemkovej držby, zlikvidovala veľké veľkostatky a čiastočne odstránila niektoré prežitky feudalizmu.

Prvým zákonným opatrením pozemkovej reformy bolo vydanie tzv. záborového zákona 16. apríla 1919 č. 215/1919 Zb. z. a n. Záborový zákon vyhlásil tzv. veľký pozemkový majetok, t.j. súbor nehnuteľností patriacich jednému vlastníkovi alebo spoluvlastníkom presahujúcich 150 hektárov poľnohospodárskej pôdy alebo 250 hektárov všetkej pôdy, za zabratý. Tým obmedzil pôvodným vlastníkom voľné disponovanie s pôdou a vyhradil štátu právo tento majetok vyvlastniť a prideliť.

Pridelovanie zabratej pôdy upravoval prídelový zákon z 30. januára 1920 č. 81/1920 Zb. z. a n., ktorý umožňoval štátu podržať si podľa potreby zabratý majetok, prípadne ho použiť na všeobecne užitočné účely. Zvyšok pôdy sa mal za úhradu prideliť jednotlivcom, menovite maloroľníkom, želiarom, bezzemkom, drobným živnostníkom, poľnohospodárskym a lesným zamestnancom, a to predovšetkým legionárom, príslušníkom ozbrojenej moci, ich pozostalým, vojnovým invalidom, rôznym združeniam, družstvám, obciam a iným právnickým osobám. Prídel pôdy sa uskutočňoval formou drobného prídelu, ktorý mal poslúžiť na posilnenie malých a stredných hospodárstiev, prídelom väčších poľnohospodárskych podnikov vo výmere viac ako 30 hektárov tzv. zvyškových statkov a prídelom tzv. roľníckych nedielov, ktoré mali najčastejšie výmeru od 6 do 10 hektárov, ale aj nad 20 ha poľnohospodárskej pôdy. Roľnícke nediely slúžili na zriadenie sebestačného poľnohospodárskeho podniku, alebo ako doplnok, potrebný na premenu vlastnej usadlosti na takýto podnik a boli využité aj pri vnútornej kolonizácii, ktorá bola jedným z účelov pozemkovej reformy. Úlohou vnútornej kolonizácie bolo osídliť najmä pohraničné oblasti novovzniknutej republiky s redším osídlením, ale aj osídliť málo zaľudnené oblasti Podunajskej nížiny, do ktorej patrí Žitný ostrov, oblasť Východoslovenskej nížiny, juho-slovenských kotlín, ale aj rozsiahlych oblastí Podkarpatskej Rusi, patriacej vtedy k I. ČSR. /1/

Na Slovensku bolo v I. pozemkovej reforme k dispozícii celkom 504 173 hektárov poľnohospodárskej pôdy. Z toho 177 463 hektárov sa vypustilo pôvodným vlastníkom z radov bývalej šľachty, 60 627 hektárov dostalo 564 zvyškových statkárov, 15 528 hektárov prevzali lesné podniky a len 246 777 hektárov sa pridelilo drobným prídelcom. /2/ Na kolonizačné účely sa na Slovensku použilo len asi 27 246 hektárov pôdy.

Otázkou všeobecnej kolonizácie sa zaoberala už uhorská vláda zákonom z roku 1894 a v priebehu nasledujúcich 10 rokov v celom Uhorsku vzniklo 16 kolónií, ktoré zabrali 4 100 katastrálnych jutár pôdy (2359,14 ha). Prídel na jednu kolóniu sa pohyboval medzi 20-50 katastrálnymi jutrami (10,9-27,2 ha). /3/

Kolonizačný proces po vzniku ČSR a prijatí zákonov o pozemkovej reforme sa začal v roku 1921 a najväčší rozmach dosiahol v rokoch 1923 až 1926. Napriek tomu, že kolonizácia mala celoštátny charakter, najväčšie rozmery dosiahla na Slovensku, a to práve na Žitnom ostrove a južnom pohorí Slovenska, kde badateľne zasiahla do sídlištných pomerov tohto územia. Príčina tkvela v redšom osídlení Slovenska na km² – len 61 obyvateľov na km² – oproti 128 obyvateľov na km² v Čechách. /4/ Avšak v porovnaní s ostatnými časťami republiky bola na Slovensku sústredenejšia, čo sa odrazilo aj v založení nových osád.

Nové kolónie sa zakladali buď už pri existujúcich kolóniách z čias Rakúsko-Uhorska, alebo na pôvodných veľkostatkárskych dvoroch (majeroch). Hospodárske dvory (majere) boli uzavretými komunitami (samotami), veľmi často z hospodárskych dôvodov značne vzdialené od pôvodných materských obcí, a preto aj nové kolónie vzniknuté na ich území mali tiež charakter samostatných osád. /5/

Pre vznik kolónií boli rozhodujúce aj ďalšie momenty, a to najmä dostatočná výmera pôdy, slúžiaca na uspokojenie požiadaviek o prídel pre miestnych uchádzačov, ale aj pre kolonistov, primeraná

bonita pôdy, dobrý stav budov obytných a hospodárskych, ktoré možno rozdeliť a ktoré aspoň v počiatočnom štádiu poslúžia pre kolonistov, výskyt tehliarskej hliny na stavbu nových budov, zaistená pitná voda, blízkosť komunikácií na spojenie s materskou obcou, blízkosť trhu, resp. iná možnosť speňažiť produkty, pokiaľ možno rovnaké náboženské vyznanie kolonistov, stavebné miesta pre prípadnú stavbu školy, kostola, obecného domu a dostatok pôdy pre ďalší rozvoj osady – kolónie.

Nezanedbateľný bol aj výber osôb pre zakladanie nových kolónií. Prednosť pri prúdele pôdy na kolóniách dostávali bývalí zamestnanci veľkostatkov, ktorí pozemkovou reformou stratili zamestnanie, drobní roľníci, ktorí svoje malé poľnohospodárske podniky predali na účely pozemkovej reformy, roľnícki synovia, ktorí nemali možnosť dediť, reemigranti poľnohospodárskeho zamerania z Ruska, Poľska, Južoslávie, Rakúska, Ameriky, legionári, optanti z Oravy a Spiša, pokiaľ časť tohto územia pripadla Poľsku, dedinskí remeselníci, zaoberajúci sa remeslom potrebným pre nové osady a poľnohospodárstvo vykonávajúcim ako doplnkovú činnosť.

Okrem štátnych kolónií vznikali družstevné a súkromné kolónie. Na tejto forme kolonizácie sa podieľalo najmä Kolonizačné družstvo pre Slovensko v Bratislave, Slovenská liga, Pozemkový ústav v Bratislave, či jednotlivci (Ignác Gessay a iní). /6/

Zakúpenie jednej usadlosti, ako aj nevyhnutné prevádzkové a stavebné investície si vyžiadali značný kapitál. Na finančnú pomoc kolonistom bol zriadený Všeobecný fond pre podporu vnútornej kolonizácie pri Štátnom pozemkovom úrade v Prahe. Z fondu bol poskytovaný kolonistom prostredníctvom Zemskej banky v Prahe a jej bratislavskej filiálky držobný, prevádzkový a stavebný úver. Kolonistom – legionárom bol poskytovaný úver aj z Fondu československých legionárov pri Štátnom pozemkovom úrade a z rozpočtu Kancelárie československých légii pri Ministerstve národnej obrany. Priemerná cena jedného hektára pôdy sa pohybovala okolo 2 757 korún.

Kolonizáciu, tak ako celú I. pozemkovú reformu riadil Štátny pozemkový úrad v Prahe prostredníctvom obvodových úradovní pre pozemkovú reformu a pridelových komisárov pre pozemkovú reformu. Na Slovensku to boli Obvodová úradovňa v Trenčianskych Tepliciach, ktorá sa neskôr presťahovala do Trenčína a Obvodová úradovňa vo Zvolene a im podliehajúci prideloví komisári.

Rozmach kolonizácie na Slovensku si však čoskoro vynútil zriadenie osobitného úradu v podobe Kolonizačného referátu Štátneho pozemkového úradu v Bratislave. Svoju činnosť začal 1. januára 1925. V práci mu pomáhali prideloví komisári a dva kolonizačné komisariáty so sídlom v Leviciach a v Kráľovskom Chlmcí. Komisariáty však pôsobili iba v priebehu roka 1925.

Pôsobnosť Kolonizačného referátu sa vzťahovala na územie celého Slovenska a spočívala v pridelovom konaní, v riešení zamestnaneckej otázky – odškodnenie zamestnancov likvidovaných veľkostatkov, v zaknihovaní pridelov, v hospodárskom dozore nad kolóniami, v poskytovaní finančnej pomoci kolonistom, v starostlivosti o školstvo a kultúrny život na kolóniách a v riešení všetkých problémov, ktoré sa vyskytli v živote kolonistov a kolónií. Kolonizačný referát zanikol 5. januára 1939. Jeho kompetencie boli prenesené na XI. odbor Ministerstva hospodárstva Slovenskej krajiny. Zrušenie Kolonizačného referátu úzko súviselo s Viedenskou arbitrážou 2. novembra 1938 a následným odstúpením južných oblastí Slovenska Maďarsku.

V priebehu roka 1940 sa XI. odbor Ministerstva hospodárstva – pozemková reforma vyvinul na samostatný Štátny pozemkový úrad v Bratislave. Po jeho zániku v roku 1945 registratúra kolonizačného referátu prešla na Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy. /7/

Od roku 1924, keď sa v podstate vyčerpali prostriedky z fondov poskytnuté štátom, Kolonizačný referát ŠPÚ pracoval za sťažených podmienok, odkázaný sám na seba. Prejavilo sa to aj v celkových výsledkoch kolonizačnej akcie. Do konca roku 1927 bolo vytvorených 41 kolonizačných obcí a osád s 1051 roľníckymi hospodárstvami (nedielmi). Bolo im pridelených 12 874 hektárov pôdy, z čoho 2 728 hektárov patrilo obciam ako spoločná pôda. Celková výmera na jednu roľnícku usadlosť (vrátane obecnej) bolo 12,8 hektárov. Išlo o samostatné obce, osady, ako aj kolónie pri niektorých jestvujúcich obciach s počtom od štyroch do osemdesiatich usadlostí. Pri týchto 41 kolonizačných jednotkách bolo zároveň vytvorených 22 zvyškových statkov s celkovou výmerou 2 260 hektárov pôdy. Spolu s roľníckymi nedielmi, obecnou pôdou i pôdou zvyškových statkov bolo k 31. 12. 1927 v rámci kolonizačnej akcie na Slovensku rozparcelovaných a novým nadobúdateľom pridelených 15 134 hektárov pôdy. /8/

Najťažšou úlohou bolo zabezpečiť pre kolonistov obytné a hospodárske budovy, niekde aj celé komplexy sídlisk. Ako sme už spomenuli, čiastočne sa na kolóniách, ktoré vznikli na miestach voľakedajších majerov, využili budovy pôvodné. Tieto však mnohokrát boli v dezolátnom stave

a skutočne poslúžili iba v začiatkoch. Preto bolo potrebné ďalšiu výstavbu kolónií zabezpečiť nielen technicky, ale najmä finančne. Od roku 1922 akcia výstavby kolónií je organizovaná a vedená štátom prostredníctvom zákona o stavebnom ruchu, ktorého účinnosť skončila v roku 1925. Štátny pozemkový úrad v Prahe, ako hlavný organizátor osídľovania zadával stavebné práce podnikateľom, vykonával miestny stavebný dozor, kolaudoval stavby, vypracovával zastavovacie (situačné) plány kolónií, projektoval plány na typizované obytné a hospodárske budovy, ale aj iné účelové stavby ako kostoly, školy, kultúrne domy, ale aj výstavba melioračných zariadení, budovanie kanalizácie, elektrifikácia a hlavne vybudovanie dobrej cestnej siete. Na výstavbu kolónií na Slovensku poskytol Štátny pozemkový úrad do roku 1924 25 475 000 korún. /9/

V záujme zjednodušenia agendy štátnej podpory boli zakladané všeobecne prospešné stavebné družstvá kolonistov. Keď v roku 1925 zanikla účinnosť zákona o stavebnom ruchu, rozhodol sa Štátny pozemkový úrad podporovať výstavbu kolónií povoľovaním bezúročných stavebných úverov zo Všeobecného fondu pre podporu vnútornej kolonizácie až do výšky 50 % stavebného nákladu, maximálne však 50 000 korún pre jednu usadlosť. /10/ S touto akciou súvisí aj zriadenie Stavebného dozoru Štátneho pozemkového úradu pre výstavbu kolónií na Slovensku so sídlom v Bratislave, ktorý bol nápomocný Štátnemu pozemkovému úradu hlavne v otázke poskytovania stavebného úveru. Za týmto účelom kolaudoval stavby, kontroloval vyúčtovania stavebných prác stavebných firiem i kolonistov, schvaľoval stavebné plány netytizovaných stavieb a iné. Stavebný dozor Štátneho pozemkového úradu bol zrušený v roku 1937.

Kolonistom finančne uľahčoval aj zákon č. 76/1927 Zb. z 15. júna 1927 o priamych daniach. Podľa neho od pozemkovej dane na dobu 6 rokov boli oslobodené všetky pozemky, na ktorých prebehlo hromadné osídlenie. Dovtedy na Slovensku platil ešte zákonný článok VII. z roku 1875, podľa ktorého boli kolonisti oslobodení od platenia daní na dobu 3-6 rokov. Podmienkou bolo, aby kolónia mala 10 až 50 rodín (3 roky), nad 50 rodín 6 rokov odpustenia daní. /11/

Napriek agrárnej kríze začínajúcej v roku 1928 a končiacej v polovici tridsiatych rokov 20. storočia sa kolonizačná akcia dostáva do svojej vrcholnej fázy.

Štátny pozemkový úrad iniciuje rad opatrení a zmien na podporu kolonizácie. Z podnetu jeho prezidenta J. Voženíka došlo k vytvoreniu zvláštnej medzi ministerskej komisie pre kolonizačné otázky, ktorá sa s vládnym súhlasom ujala činnosti v marci 1928. Skladala sa zo zástupcov 13 ministerstiev a Najvyššieho účtovného a kontrolného úradu. Jej päť výborov malo za úlohu zabezpečovať všetky otázky súvisiace s kolonizačnou akciou. /12/ Pomerne zložitú bolo riadenie kolónií z administratívneho hľadiska. Spočiatku Kolonizačný referát Štátneho pozemkového úradu v Bratislave zriaďoval ako prostredníka medzi úradmi a kolóniou tzv. hospodárske výbory. Hospodárske výbory zložené z členov kolónie boli hospodárskymi poradnými orgánmi kolonistov a orgány sprostredkujúce styk medzi Kolonizačným referátom a kolonistami. Boli štvorčlenné, predsedu a členov výboru si volili kolonisti spomedzi seba a túto voľbu schvaľoval Kolonizačný referát Štátneho pozemkového úradu. Postupne tieto výbory prebrali na seba rôzne funkcie a obstarávali styk so Štátnym pozemkovým úradom, či už išlo o záležitosti kolónie ako celku, alebo jednotlivých kolonistov.

Administratívne riadenie kolónií spadalo do kompetencie materských obcí, v ktorých katastrálnom území sa kolónia nachádzala. Rozvoj života kolónií a rastúca potreba styku s inými úradmi, nielen so Štátnym pozemkovým úradom a jeho podriadenými orgánmi, ale najmä s politickými a školskými úradmi, podnietila niektoré okresné úrady na Slovensku, že v niektorých kolóniách zriadili správne komisie a menovanie ich predsedu a členov sa udialo bez vedomia Kolonizačného referátu v Bratislave. Riadenie a správa niektorých kolónií sa tak stali dvojkoľajnými. Túto situáciu vyriešilo Ministerstvo vnútra a rozhodlo, že novoutvorené osady pred svojim osamostatnením môžu byť administratívne riadené iba orgánmi materských obcí. Hospodárske výbory zostanú naďalej len poradnými zbormi.

Postupne sa do popredia dostáva aj otázka osamostatňovania kolónií od materských obcí a vytváranie samostatných obcí. Kolónie svojim osobitným rázom sa líšili od okolitých obcí svojim pôvodom, vývojom i organizáciou, a preto bolo žiaduce, aby dostali možnosť o svojom ďalšom vývoji rozhodovať svojou vlastnou správou, ktorá sa dá doceliť politickým a finančným osamostatnením. Jedným z predpokladov osamostatnenia kolónie bol dostatočný počet trvale usadených rodín. Na Slovensku bolo zriadených do konca roku 1934 1996 kolonizačných usadlostí o priemernej výmere 12,4 hektárov v 56 kolóniách. Ešte v tomto roku sa osamostatnilo 7 a do roku 1938 bolo samostatných už 13 kolónií, a to Bottovo, Bozita, Dögös, Hodžovo, Hviezdoslavov, Jesenské, Jozefmajor, Urmín, Miloslavov, Mudroňovo, Slávikovo, Šrobárovo, Štefánikovo a Stráž, z celkového

množstva 57 kolónií vzniknutých na území južného Slovenska. Ďalších 10 kolónií požiadalo o osamostatnenie. /13/

Okrem získania vhodných finančných prostriedkov na kúpu pozemku a stavbu základných obytných a hospodárskych budov trápilo kolonistov aj veľmi zlé komunikačné spojenie s okolitým svetom, ktoré zapríčinilo všeobecné hospodárske ťažkosti.

Väčšina kolónií vznikla na miestach bývalých hospodárskych dvorov (majerov), ktoré tvorili uzavreté spoločenstvá uprostred rozsiahlych pozemkových dŕžav. Kolónie s okolitými obcami spájali len neudržiavané poľné cesty, v daždivom období takmer nezjazdne. Z hľadiska hospodárskeho, ale aj kultúrneho rozvoja kolónií bolo nevyhnutné budovať vhodné príjazdové cesty. V roku 1929 Kolonizačný referát vykazoval 130 km zlých ciest, z ktorých minimálne 73,8 km potrebuje najnutnejšiu opravu.

Nedostatok vhodných ciest zasahoval aj do úrovne vzdelania, kultúry a zdravotníctva. Vlastné školy, kultúrne zariadenia, kostoly mali iba niektoré kolónie. Väčšina kolonistov bola preto odkázaná navštevovať najbližšie obce a vhodné komunikácie boli nutné, avšak tieto ešte v roku 1938 neboli vybudované pre všetky kolónie. Ich budovanie v obciach na južnom Slovensku skomplikovalo odstúpenie tohto územia Maďarsku. /14/

Na kolonizovanom území južného Slovenska čoskoro dochádza k národnostným, ale aj sociálnym rozporom s pôvodným obyvateľstvom. Pôvodné obyvateľstvo sa hlási väčšinou k maďarskej národnosti, kým do kolónií prichádzajú väčšinou slovenské, české a moravské rodiny. Podľa štatistických údajov k 31. 12. 1927 bolo v kolóniách 800 slovenských rodín, t.j. 75 % z celkového počtu osadníkov, českých a moravských 24,5 t.j. 23 %. Ďalej tu bolo usadených osemnásť rodín Rusínov, štyri maďarské a sedem ne-meckých rodín. Medzi kolonistami na Slovensku štatistický prehľad zároveň uvádza 96 rodín bývalých zamestnancov veľkostatkov, 110 slovenských a českých reemigrantov a 135 legionárskych rodín. Z hľadiska konfesionalnej štruktúry išlo o 769 rímskokatolíckych rodín, 201 evanjelických, 65 baptistických a 38 českobrabských. /15/

Ako sme už spomenuli, štát všetkými možnými prostriedkami sa snažil podporiť kolónie a ich rast kultúrny, vzdelanostný, zdravotný, výstavbu kultúrnych domov, škôl, kostolov, a odstrániť izolovanosť od okolitého sveta. Napriek štátnej podpore zvýšiť rastlinnú produkciu zabezpečením kvalitného osiva, zriaďovaním vzorných pasienkov, výsadbe ovocných stromov, podpore špeciálnych odvetví, ako je záhradníctvo, zeleninárstvo, chmeliarstvo, vinárstvo, hodvábnictvo, pestovanie tabaku, kolónie ostávali ako osamotené ostrovy v mori blata.

Taktiež sociálna štruktúra obyvateľstva kolónií bola jednostranná. Väčšinou to boli malí alebo strední roľníci (sedliaci), veľmi málo obchodníkov a živnostníkov. Okrem toho medzi osadníkmi prevládali úzke príbuzenské vzťahy a tým, že aj sobáše sa uzatvárali len medzi príslušníkmi jednej kolónie, málokedy medzi členmi rôznych kolónií, o vzťahoch medzi kolóniami a materskými obcami nehovoriac, začínajú sa v kolóniách objavovať zdravotné problémy z genetického hľadiska, a čo je zaujímavé, v kolóniách sa objavuje skorbut.

V roku 1938 sľubný vývoj kolónií narušila Viedenská arbitráž z 2. novembra 1938, ktorá v dôsledku mníchovskej dohody ako súčasť plánu Nemecka na rozbitie Česko-Slovenska, nadiktovala zmeny československých hraníc v prospech Maďarska. Bola signovaná zástupcami Nemecka, Talianska, Maďarska a Česko-Slovenska, ktoré muselo v dňoch 5 – 10. novembra 1938 odstúpiť Maďarsku časť územia južného a východného Slovenska a juhozápadnú časť Zakarpatskej Ukrajiny. Právne bola zrušená až v roku 1946.

Väčšina kolónií pripadla do územia odstúpeného Maďarsku. Zo všetkých 57 kolónií zostalo na vtedajšom území Slovenska päť, a z jednej kolónie časť. Boli to Poľný Kesov, Veľká Dolina, Taráň, Degeš, všetko vo vtedajšom okrese Nitra, Miloslavov, okres Bratislava, a časť kolónie Trnovec. Na týchto kolóniách zostalo spolu 525 kolonistov, okrem zvyškových statkov. /16/ Celkove na zabranom území bolo umiestnených 2 017 rodín, z toho 1 300 Slovákov, 555 Čechov a Moravanov a 162 rodín Maďarov.

Na odstúpenom území jednoznačne vzniká chaos. Niektorí kolonisti opúšťajú svojvoľne svoje kolónie, niektorí ostávajú na miestach, po odchode Československej armády z tohto územia mnohé usadlosti začína obsadzovať maďarské obyvateľstvo. Samozrejme, že sa to nezaobišlo bez násilností. Rozhodnutie o vysťahovaní kolonistov z tohto územia vydáva Krajinský úrad v Bratislave zo 14. novembra 1938 a dopĺňa ho 16. novembra 1938. Podľa týchto rozhodnutí kolonisti z Čiech a Moravy sú bezodkladne posielaní do svojich pôvodných domovských obcí, kolonisti Slováci, ktorí majú možnosť sa umiestniť u svojich príbuzných, alebo v domovských obciach sú posielaní tam, pre ostatných sú určené umiestňovacie miesta na území Slovenska. /17/

Česko-slovenská delegácia pod vedením dr. Martina Mičuru 18. februára 1939 s maďarskou vládou uzavrela dohodu, podľa ktorej sa kolonistom a prídelcom, ktorí evakuujú z územia pripojeného k Maďarsku, zaručuje, že si môžu so sebou vyviezť aspoň svoje hnutelnosti, menovite živý a mŕtvy inventár. Zmeny po 14. marci 1939 však znemožnili túto dohodu vykonať a tak sa stalo, že českí, ale aj slovenskí kolonisti a prídelci boli ponechaní svojmu osudu.

K ďalším rokovaniam o odškodnení poškodených slovenských kolonistov, ale aj ostatných prídelcov s maďarskou vládou prichádza až koncom roka 1939. Slovensko-maďarské rokovania prebiehali od 15. novembra 1939 až do 12. februára 1942, keď bola uzavretá spoločná dohoda. Podľa záverečnej zápisnice sa vedúci predstavitelia oboch komisií dohodli o postupe proti maďarským statkárom na Slovensku a proti slovenským kolonistom v Maďarsku. Ani z jednej strany sa však podmienky dohody nedodržiavali. Ešte horšie dopadli českí kolonisti, ktorí bez rozdielu museli opustiť územie pripojené k Maďarsku, kým mnohí Slováci sa predsa len udržali na svojej pôde.

Podľa štatistických údajov na území pripojenom k Maďarsku dostalo 16 109 slovenských prídelcov 76 919 katastrálnych jutár, z toho na osemsto šesť kolonizačných nedielcov pripadlo 19 460 katastrálnych jutár a na zvyškové statky 23 711 katastrálnych jutár pre 142 zvyškových statkov.

Českí prídelci dostali 30 738 katastrálnych jutár, z toho 501 kolonistov 15 605 katastrálnych jutár a 86 zvyškových statkárov 14 329 katastrálnych jutár.

Podľa záverečnej zápisnice zo dňa 12. februára 1942 maďarské úrady vyvlastnili 1041 slovenským rodinám 331 770 katastrálnych jutár pôdy. /18/

Po II. svetovej vojne v roku 1945 nastáva na tomto území presne opačná situácia. V niektorých okresoch (Šamorín, Bratislava, Levice) došlo už v máji 1945 k vystaňovaniu stoviek maďarských rodín, ktoré nemali pred 1. novembrom 1938 československú štátnu príslušnosť, boli prípady, keď maďarskí prisťahovalci sami opustili pridelený majetok, nevyčkajúc ani príchodu pôvodných slovenských kolonistov. Ale bežnejšie boli prípady, že ešte v polovici júna 1946 neboli na mnohých miestach vystaňovaní maďarskí prisťahovalci a príslušníci maďarských fašistických strán. To nesmierne komplikovalo normalizáciu politických a hospodárskych pomerov na južnom Slovensku a vyostrovalo vzťahy medzi maďarským obyvateľstvom a slovenskými kolonistami, ktorí sa dožadovali návratu na svoje hospodárstvo.

Začiatkom júna 1945 sa otázka návratu starých kolonistov – Slovákov dostala aj na plénum Slovenskej národnej rady, ktoré schválilo nariadenie č. 52 Zb. n. SNR zo 6. júna 1945 o zrušení nadobudnutia nehnuteľností spadajúcich pod československú pozemkovú reformu, uskutočnenú na území okupovanom Maďarskom.

Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, B sekcia následným obežníkom zo 16. júna 1945 vyzvalo pôvodných slovenských a českých kolonistov prihlásiť sa o svoje práva na nehnuteľnosti do 30. septembra 1945. Ak preukázali doklad na nehnuteľnosť, mali byť ihneď uvedení do držby a úžitku nehnuteľnosti, vrátane úrody, živého a mŕtveho inventára, ako aj ostatných náležitostí slúžiacich hospodáreniu na nehnuteľnosti. Všetky tieto ustanovenia sa vzťahovali aj na zvyškových statkárov, lenže s výnimkou, že pri týchto nehnuteľnostiach nestačilo sa len preukázať nadobúdacou listinou, ale podliehalo aj vyjadreniu Povereníctva SNR pre veci vnútorné, ktoré malo preskúmať národnú a politickú spoľahlivosť zvyškového statkára.

Tie majetky, o ktoré sa pôvodní kolonisti (resp. ich právni zástupcovia, užívatelia) v stanovenom čase neprihlásili, alebo neboli schopní preukázať svoje právo na nehnuteľnosť náležitým spôsobom do 30. septembra 1945, stávali sa vlastníctvom štátu a mali sa použiť na ciele novej pozemkovej reformy. /19/

Kolónie na Žitnom ostrove vznikli medzi prvými na Slovensku, a to už v roku 1921, ba na kolóniu Nový Svet prišli českí exulanti už v 17. storočí.

Štúdiom prístupných archívnych dokumentov sme prišli k záveru, že na Žitnom ostrove vzniklo celkovo 18 štátnych a 3 súkromné kolónie. Kolonizáciou na Žitnom ostrove bolo rozdelených 9 467,2775 ha pôdy, a to parceláciou majetkov 18 majiteľov veľkostatkov. Bolo pridelených 698 roľníckych nedielov, najviac vo výmere od 3 do 20 hektárov na jeden prídel. V roku 1929 mali kolónie cca 3 297 obyvateľov. Podľa štatistiky vyhotovenej k 2. novembru 1938 sa k slovenskej národnosti hlásilo 254 rodín kolonistov, k českej 46 rodín, k moravskej 244, k maďarskej 99, k nemeckej národnosti 3 rodiny a 14 rodín boli reemigranti z Maďarska, Juhoslávie a Bulharska.

Z uvedenej štatistiky vyplýva, že kolónie na Žitnom ostrove v prevahe osídlili Slováci a Moravia. K maďarskej národnosti sa väčšinou hlásili zamestnanci bývalých veľkostatkov, ktorým ako odškodnenie za stratenú prácu bola daná možnosť získať pôdu prídelom.

Ako prvé kolónie zriadené v roku 1921 boli kolónie Hviezdoslavov a Miloslavov.

Kolónia Hviezdoslavov, ktorá sa v roku 1936 stala samostatnou obcou, vznikla zlúčením osád Vörösmajor, Jozefmajor a Némethsok v katastrálnych územiach obcí Štvrtok na Ostrove a Béke. Osada Némethsok sa stala súčasťou Hviezdoslavova až v roku 1928. Prvá písomná zmienka o osade na území kolónie pochádza už z roku 1402. Počet obyvateľov kolónie v roku 1924 bol 180, ale už v roku 1929 stúpol na 310. Šesťdesiat deväť rodín kolonistov získalo celkom 795,1033 hektárov pôdy z parcelácie veľkostatku Kráľová vlastníka Jána Pálffyho, veľkostatku Béke-Gomba vo vlastníctve Rudolfa Wiener-Weltena a veľkostatku Veľká Sarva vlastníka Fridricha Pongrácza. Najviac prídellov – 49 roľníckych nedeľov bolo od 3-20 hektárov, nad 20 hektárov 8 a do 3 hektárov 12 prídellov.

V kolónii Hviezdoslavov bola v roku 1922 zriadená prvá slovenská škola na Žitnom ostrove. Pôvodní kolonisti sa hlásili k národnosti slovenskej, maďarskej, ruskej a poľskej, ale podľa údajov z roku 1938, zo 69 rodín bolo 21 slovenských, 18 moravských, 15 českých, 14 maďarských a 1 nemecká rodina. Konfesiónálne sa kolonisti prevažne hlásili k náboženstvu rímskokatolíckemu a evanjelickému a. v. Predsedom hospodárskeho výboru bol od roku 1921 do roku 1933 Karel Svoboda, ktorého vystriedal Juraj Katzel. V obci bol činný Hasičský spolok, zriadené Svojpomocné hospodárske družstvo, s.r.o. a Úverné družstvo, s.r.o. Obec mala vlastný kultúrny dom s knižnicou, v ktorej bolo 296 zväzkov kníh beletrie, ale aj odbornej literatúry rôzneho zamerania. Po Viedenskej arbitráži obec pripadla Maďarsku. V súčasnosti patrí okresu Dunajská Streda.

Kolónia Miloslavov alebo Miloslava (tento názov sa používal až do roku 1936) zaberala dvor Annamajor a časť dvora Erzsébetmajor. Leží v západnej časti Žitného ostrova. Annamajor a Erzsébetmajor patrili do veľkostatku Béke-Gomba vlastníka Rudolfa Wiener-Weltena a veľkostatku Fél-Majorháza vlastníka Ľudovíta Strassera. Kolónia zaberala časť katastrálnych území obcí Štvrtok na Ostrove, Mischdorf (Nové Košariská), Tartschendorf (Nová Lipnica) a Fél (Tomášov). Taktiež sa v roku 1936 stala samostatnou obcou. V roku 1921 sa tu usadilo 20 slovenských rodín, 5 českých a 14 rodín reemigrantov z Maďarska a Juhoslávie. V roku 1936 sa počet usadlostí zvýšil na 77.

77 rodín si rozdelilo 946,2036 hektárov pôdy. Opäť bolo najviac vlastníkov roľníckych nedeľov od 3-20 hektárov, nad 20 hektárov boli traja vlastníci a do troch hektárov bolo 14 vlastníkov.

Kolónia mala k 1. 1. 1929 254 obyvateľov. Väčšina sa hlásila k národnosti slovenskej a českej a prevládalo náboženstvo evanjelické a. v. a baptistické. Školopovinné deti navštevovali jednotriednu ľudovú slovenskú školu zriadenú priamo v kolónii. Kolonisti sa orientovali na pestovanie ovocných stromov. V obci bol kultúrny dom s knižnicou s 397 zväzkami kníh. Svoje pôsobisko tu malo aj Úverné družstvo, s. r. o. Styk s úradmi taktiež zabezpečoval hospodársky výbor s predsedom Jurajom Stankom a od roku 1933 Františkom Mikulicom. Miloslavov bola jedna z obcí, ktoré v roku 1938 nepripadli Maďarsku. Po roku 1945 sa tu usadili noví osadníci zo stredného Slovenska.

V roku 1923 vznikli na území Žitného ostrova ďalšie tri kolónie, a to Bellova Ves, Hurbanova Ves a Senec.

Kolónia Bellova Ves, pôvodne pod názvom Vitténypuszta bola zriadená na území tohto dvora. V roku 1925 sa jej súčasťou stali ešte Rónyaipuszta a Csörgepuszta. Prídel pôdy kolonistom bol z veľkostatkov Šamorín vlastníka Vojtecha Pálffyho, Veľký Lég vlastníka Ľudovíta Benyovszkého, Béketfa vlastníka Pálffyho, Töszemajor vlastníka T. Prachara a zámenou pôdy s roľníkmi z Tonkházy (Tonkovce). Kolónia zasahovala do katastrálnych území obcí Tonkháza, Bél-Vata, Veľký Lég, Csenke, Vajas-Vata, Predná Potôň, Benkova Potôň a Horná Potôň. V roku 1929 mala 310 obyvateľov. K 1. 10. 1936 bolo v kolónii usadených 61 rodín, ktoré boli vlastníkami roľníckych nedeľov od troch do dvadsiatich hektárov, v celkovej výmere 746,0948 hektárov.

V roku 1938 bola Bellova Ves už samostatnou obcou, kde prevažovali Slováci, ktorých bolo 25 rodín, Moravania 26 rodín, 9 rodín maďarských a jedna rodina česká, prevažne rímskokatolíckeho náboženstva. Prvým predsedom hospodárskeho výboru bol Rafael Mikloš, ktorého v roku 1933 vystriedal Ľudovít Huja. V obci pre cca 60 školopovinných detí bola zriadená jednotriedna ľudová škola s vyučovacím jazykom slovenským. V obci bol založený Hasičský spolok a Potravné družstvo. Obec mala vlastnú knižnicu s 207 zväzkami kníh. V roku 1938 obec pripadla Maďarsku. Po roku 1945 sa stala súčasťou obce Tonkovce, z ktorej sa v roku 1955 osamostatnila. V rokoch 1976 – 1990 bola súčasťou obce Blahová a od roku 1990 je opäť samostatnou obcou v okrese Dunajská Streda.

Kolónia Hurbanova Ves niesla pôvodný názov Szigetmajor, na území ktorého vznikla a jej súčasťou bol aj dvor Maholánka. Kolonisti prišli z Moravy, Myjavy a Prietrže. Vznikla parceláciou a prídellom z veľkostatkov Šamorín, Béketfa a Kráľová, ktorých vlastníkom bol Vojtech Pálffy. Zaberala

katastrálne územie obcí Dolné Janíky, Veľký Máger, Malý Šúr a Hasvár. Usadilo sa tu 42 rodín kolonistov, ktorým prideliť štát 447,7397 hektárov pôdy. Roľníckych nedielov od troch do dvadsať hektárov bolo opäť najviac – 30, dvaja kolonisti vlastnili nad 20 hektárov a do troch hektárov pôdy vlastnili desiatí vlastníci. Predsedom hospodárskeho výboru bol najskôr Michal Kolárik, po ňom Pavol Jocík. Názov Szigetmajor sa pre kolóniu používal ešte v roku 1927. S názvom Hurbanova Ves sa prvýkrát stretávame až v roku 1929, ale kedy presne bola kolónia takto premenovaná, sme nezistili. V roku 1929 mala kolónia 138 obyvateľov, ktorí sa venovali pestovaniu tabaku. Prevládajúcim náboženstvom bolo evanjelické a. v. S výstavbou vlastnej školskej budovy sa začalo v roku 1929 za prispenia Ministerstva školstva. K 1. 10. 1938 bola kolónia už samostatnou obcou s liehovarom a Úverným družstvom, s. r. o. Po 2. novembri 1938 obec pripadla Maďarsku a podľa štatistiky v nej v tom čase žilo 18 rodín Slovákov, 14 rodín Maďarov, 7 Moravanov a 3 české rodiny. Po roku 1945 obec stratila samostatnosť a stala sa súčasťou obce Rastice. Opäť sa osamostatnila v roku 1956.

Kolónia Senec s pôvodným názvom Dolný Majer taktiež vznikla v roku 1923 parceláciou veľkostatkov Čeklís – majetok dr. Michala Esterházyho a rozšírenej v roku 1926 o pôdu z veľkostatku Kráľová Jána Pálffyho. Zaberala len katastrálne územie obce Senec. Pre kolóniu bolo určených 817,4259 hektárov pôdy, na ktorej sa usadili prevažne kolonisti zo stredného Slovenska a Moravy. Celkom bolo pridelených 64 roľníckych nedielov, a to 6 nad dvadsať hektárov, 50 medzi tromi až dvadsiatimi hektármi a 8 nedielov do troch hektárov. Kolónia mala pomerne veľký počet obyvateľov až 418 v roku 1929. Počet školopovinných detí sa pohyboval okolo 50, ktoré navštevovali školu v Senci. Hospodársky výbor viedol Augustín Konečný. Podľa zoznamu k 2. novembru 1938, kedy Senec taktiež pripadol Maďarsku, v kolónii žilo 32 rodín Moravanov, 23 rodín Slovákov, 5 Čechov a 4 rodiny maďarské. Kolónia je dnes súčasťou Senca.

V roku 1924 na Žitnom ostrove bola založená iba jedna kolónia, a to Macov – Maczháza z veľkostatkov Šárošfa vlastníka Štefana Bittó, Béketfa Jána Pálffyho a Veľká Sarva Fridricha Pongrácza, z ktorého bola prijatá do tejto kolónie časť Tárnoku (Trnávky) v roku 1926. Kolónia samotná zaberala časti katastrálnych území obcí Macov, Veľká Paka, Blatná na Ostrove (Šárošfa), Trnávka (Tárnok) a Veľká Sarva.

Kolónia bola pomerne malá, mala 26 roľníckych nedielov, a to 4 nad 20 hektárov, 16 v rozmedzí troch až dvadsiatich hektárov a 6 do troch hektárov, v rozlohe 352,7190 hektárov. Bola osídlená prevažne Slovákami a Moravanmi, medzi ktorými boli piati legionári. Keďže kolonisti sa zaoberali chovom dobytká, mali založené aj Družstvo chovateľov hovädzieho dobytká. Kolónia od začiatku bola samostatnou obcou. V roku 1924 mala 159 obyvateľov, v roku 1927 188 obyvateľov, ale štatistiky v roku 1929 uvádzajú len 103 obyvateľov. Predsedom hospodárskeho výboru bol Jozef Kytlica, neskôr Jozef Krajčí. Asi 20 školopovinných detí navštevovalo miestnu školu. Obec taktiež v roku 1938 pripadla Maďarsku a k 2. 11. 1938 tu žilo 14 rodín Moravanov, 3 rodiny Čechov, 2 rodiny Slovákov a 7 rodín maďarských. V súčasnosti obec Macov patrí do okresu Dunajská Streda a k 1. 1. 1996 mala 149 obyvateľov.

V roku 1925 k 1. októbru, ako vždy po skončení poľných prác a zbere úrody, sme zaznamenali vznik 5 kolónií, a to Blahova Dedina, Millénium, Sülly, Tönyepuszta a Erzsébetmajor.

Kolónia Blahova Dedina, dnes Blahová v okrese Dunajská Streda, mala pôvodný názov Sárrétpuszta. 69 roľníckych nedielov bolo utvorených parceláciou veľkostatkov Veľký Lég Ľudovíta Benyovszkého, Beketfa Jána Pálffyho, Szász Pavla Bacsáka (tzv. Elindpuszta), Tőszmajor K. Prachara a zámenou s roľníkmi z Tonkházy (Tonkovce). Kolónia sa rozkladala v katastrálnych územiach obcí Veľký Lég, Predná Potôň, Benkova Potôň, Čechínska Potôň, Horná Potôň a Tonkovce. 4 nedieľy boli nad 20 hektárov, 55 medzi tromi až dvadsiatimi hektármi a do troch hektárov bolo 10 nedielov. Celkom kolonistom pripadlo 811,2430 hektárov pôdy.

V kolónii sa usadili kolonisti zo Slovenska, Moravy, Čiech a reemigranti z Bulharska. Blahova Dedina sa osamostatnila v roku 1936. V tom istom roku tu bol postavený aj rímskokatolícky kostol a o rok neskôr Národný dom s divadelnou sálou. V obci silné aktivity vyvíjala Slovenská liga a miestny Hasičský spolok. Bola tu vybudovaná pomerne moderná mliekareň. Kolónia mala v roku 1929 385 obyvateľov a okolo 60 školopovinných detí navštevovalo dvojtriednu ľudovú slovenskú školu. Predsedom hospodárskeho výboru bol Antonín Novák a od roku 1933 Štefan Lovci. Podľa štatistiky z 2. 11. 1938 v Blahovej Dedine žilo 32 rodín Slovákov, 24 Moravanov, 12 rodín Maďarov a jedna česká rodina. V rokoch 1938 – 1945 bola aj táto obec pričlenená k Maďarsku. Po vojne pripadla do obce Lehnice a opäť sa osamostatnila v roku 1951.

Kolónia Millénium dostala názov podľa jedného z vlastníkov veľkostatku, na území ktorého vznikla, a to Millénia, akciovej spoločnosti, vlastníka veľkostatku Csilizpatas (Pataš-Pastúchy). Ďalšími veľkostatkami, pôda ktorých sa použila na parceláciu pre túto kolóniu boli Veľký Meder vlastníka Alexandra Kálnokyho, Szap Karola Ľudovíta Hikischa, Bős Emila Üchtritz Amade a Várkony J. Puchera. 28 vlastníkom bolo rozdelených 663,2403 hektárov pôdy, a to nad 20 hektárov 22, a od troch do šiestich hektárov 6. Pôda zaberala katastrálne územia obcí Veľký Meder, Szap, Beš, Várkony a Pataš. Neskôr kolónia dostala názov Milenovice. Administratívne podliehala obci Pataš (Pastúchy), s ktorou komunikoval najmä predseda hospodárskeho výboru Dominik Holý. Kolóniu založili prisťahovalci z Moravy, ktorých štatistika z 2. 11. 1938 uvádza 25 rodín, 1 českú rodinu a 2 rodiny maďarské. Neudáva ani jednu slovenskú.

Kolónia Süly, dostala názov podľa materskej obce, ku ktorej administratívne patrila. Obec Süly (jej slovenský názov Šuľany) sa spomína už v roku 1237 a bola samostatnou obcou až do roku 1960, kedy sa stala súčasťou obce Horný Bar.

Kolónia Süly vznikla z veľkostatku Felbár Aladára Bethlena a veľkostatku Veľká Sarva Fridricha Pongrácza. 24 kolonistov získalo 365,4633 hektárov pôdy, rozkladajúcej sa v katastrálnych územiach obcí Süly, Horný Bar, Veľká Sarva, Trnávka a Čilistov. Roľnícke nediely nad 20 hektárov vlastnili piati kolonisti, od troch do 20 hektárov sedemnásti, a do troch hektárov dvaja kolonisti. Na kolónii žilo 103 obyvateľov. Školopovinné deti navštevovali slovenskú školu zriadenú na kolónii. V kolónii veľmi dobré zázemie mala Slovenská liga. Predsedom hospodárskeho výboru bol najskôr Ján Pančík a po ňom Alexander Packa. Kolónia bola osídlená prevažne prisťahovalcami z Moravy – 15 rodín, len 5 rodín bolo slovenských a 4 maďarské. Takisto aj táto kolónia v rokoch 1938 – 1945 patrila Maďarsku.

Kolónia Tönyepusztá vznikla v katastrálnom území obce Tönye (Tône), ktorá sa spomína už v roku 1254 – 1255. Obec Tône aj s kolóniou bola v roku 1940 pripojená k Hroboňovu a dnes je súčasťou obce Dolný Štál.

Kolónia patrila medzi malé kolónie, usadilo sa tu len 9 slovenských rodín evanjelického a. v. náboženstva, ktoré pôdu získali parceláciou veľkostatku Šamorín patriaceho Vojtechovi Pálffymu. Roľnícke nediely boli všetky nad 20 hektárov, v celkovej rozlohe 261,4141 hektárov. Kolónia v roku 1929 mala 46 obyvateľov s predsedom hospodárskeho výboru Martinom Ambrušom.

Kolónia Erzsébetmajor dostala nové pomenovanie Holúbkov, v roku 1936 pripadla do novoinštalovanej politickej obce Miloslavov, vznikla na veľkostatku Béke-Gomba vlastníka Rudolfa Wiener-Welten. Zasahovala do katastrálneho územia obce Štvrtok na Ostrove. Celkovo sa v tejto kolónii prideliilo 69 roľníckych nedielov vo výmere 537 hektárov a 32 árov. Usadilo sa tu 50 slovenských rodín, 11 moravských a českých a 8 rodín maďarských. Počet všetkých obyvateľov kolónie bol 340. Okolo 50 školopovinných detí navštevovalo školu v kolónii. Ján Kaděrka bol predsedom hospodárskeho výboru. Neskoršie osudy zdieľala spolu s obcou Miloslavov ako Alžbetin dvor.

V nasledujúcom roku 1926 boli zriadené 3 kolónie – Fakov, Veľký Lég a Svätý Michal na Ostrove. Kolónia Fakov, pôvodne Fakópuszta, je súčasťou obce Úzor, dnes Kvetoslavov. Vznikla z veľkostatku Veľká Sarva Fridricha Pongrácza a zaberala katastrálne územia obcí Úzor a Béke. Na kolónii sa usadilo 31 rodín, ktoré dostali 366,5313 hektárov pôdy. Roľnícke nediely nad 20 hektárov vlastnilo 7 majiteľov, od troch do dvadsiatich hektárov 14 a do troch hektárov 10 majiteľov. Prevažovali rodiny z Moravy – 12, českých a slovenských bolo rovnako po 5 a 9 maďarských rodín. Kolónia mala 205 obyvateľov a asi 20 detí navštevovalo školu v 2 km vzdialenom Hviezdoslavove. Predsedami hospodárskeho výboru boli František Chytil a Tomáš Tomšek. V obci vyvíjala aktivitu najmä Slovenská liga. V rokoch 1938 – 1945 patrila taktiež Maďarsku.

Kolónia Veľký Lég – Kondorospusztá vznikla parceláciou veľkostatkov Veľký Lég Ľudovíta Benyovszkého, Šárošfa Štefana Bittó a Szász Mikuláša Bacsáka. Rozprestierala sa v katastrálnych územiach obcí Veľký Lég, Predná Potôň a Cséfa. Pôda o rozlohe 262,9172 hektárov bola rozdelená 19 vlastníkom, a to jednému nad 20 hektárov, sedemnástim od troch do dvadsiatich hektárov a jednému do troch hektárov. Aj túto kolóniu osídlili prevažne Moravia – 11 rodín, 3 rodiny z Čiech a 5 slovenských rodín; 2 rodiny boli rodiny legionárov. Počet obyvateľov v roku 1929 bol 89. Styk s materskou obcou Veľký Lég zabezpečoval predseda hospodárskeho výboru Karel Novotný. Obec Veľký Lég bola v roku 1940 zlúčená s obcami Malý Lég, Sása a Masníkovo do obce Lehnice. V rokoch 1938 – 1945 patrila Maďarsku.

Kolónia Svätý Michal na Ostrove, pôvodne Barányospuszta, vznikla z veľkostatkov Veľká Sarva Fridricha Pongrácza a Beketfa Jána Pálffyho. Zaberala katastrálne územia obcí Svätý Michal, Orechová Potôň a Potôň Dolina. Materskou obcou kolónie bol Svätý Michal. 633,4270 hektárov si rozdelilo 30 vlastníkov, a to nad 20 hektárov de-vätnásti, a od 3 do 20 hektárov jedenásti. Prevalu mali osadníci z Moravy – 21 rodín, slovenských rodín bolo 3, dve české a 4 maďarské rodiny. Kolónia mala v roku 1929 185 obyvateľov a asi 25 školopovinných detí, ktoré navštevovali školu v kolónii. Predsedom hospodárskeho výboru bol Ladislav Procházka a v roku 1933 sa spomína Vavrínek Krampol. Obec taktiež pripadla v rokoch 1938 – 1945 Maďarsku. Dnes nesie názov Michal na Ostrove.

V roku 1927 boli založené ďalšie tri kolónie na Žitnom ostrove – Blažov, Hajmáš a Nový Svet.

Kolónia Blažov vznikla z pôvodného hospodárskeho dvora Enyedpuszta, vlastníka Júliusa Fuchsa veľkostatku Balázsfalva. Pridelených bolo 18 roľníckych nedielov o rozlohe 250,8346 hektárov. 8 nedielov bolo nad 20 hektárov, 5 od troch do 20 hektárov a 5 do 3 hektárov. V roku 1929 mala kolónia 88 obyvateľov. Usadilo sa tu 7 slovenských rodín, 4 z Moravy, 6 maďarských rodín a 1 nemecká. Kolónia patrila k materskej obci Blažov a spolu s ňou bola pričlenená v roku 1938 k Maďarsku. Dnes je súčasťou obce Kútiky.

Kolónia Hajmáš, prv dvory Fedýmeš, Lencsehely a čiastočne Sedínmajor vznikla parceláciou veľkostatkov Beketfa a Kráľovej Pálffyovcov. 48 roľníckych nedielov zaberalo katastrálne územia obcí Veľký Fedýmeš, Horná Potôň, Vízkelet a Tonkháza, s rozlohou 799,9404 hektárov. 16 nedielov bolo nad 20 hektárov, 26 nedielov medzi tromi až 20 hektármi a 6 do troch hektárov. V roku 1927 kolónia dostala názov Švehlovo, a neskôr sa stala samostatnou politickou obcou. V roku 1938 sa spojila s kolóniou Sedín a vytvorila obec pod názvom Nové Osady. Hospodársky výbor v roku 1933 viedli Ludvík Vyoral a Antonín Sedláček. V rokoch 1938 – 1945 pripadla Maďarsku. Žilo tu 23 rodín Moravanov, 16 rodín Slovákov, 6 Maďarov, 2 rodiny Čechov a 1 nemecká rodina, rímskokatolíckeho a evanjelického a. v. náboženstva. Nové Osady boli po vojne samostatnou obcou a v roku 1976 sa stali súčasťou Veľkých Úľan.

Kolónia Nový Svet iba s 9 rodinami kolonistov vznikla na veľkostatku Nový Svet vlastníka Adolfa Müllera a zaberala katastrálne územie obce Senec, ku ktorému aj administratívne patrila až do roku 1960, kedy sa stala súčasťou obce Réca. Českí exulanti sa tu usadili síce už v 17. storočí, ale novú kolóniu tvorili len slovenské rodiny, ktoré si rozdelili 191,3738 hektárov pôdy, a to 1 vlastník mal nad 20 hektárov, ostatní od 3 do 8 hektárov. V roku 1929 mala 53 obyvateľov, z toho 26 detí, ktoré navštevovali školu v Senci. V rokoch 1938 – 1945 pripadla Maďarsku.

Posledná štátna kolónia Žitného ostrova Etrekarča (Etreove Korčany) bola založená v roku 1929. Usadilo sa tu len 5 vlastníkov, ktorí získali 118,2862 hektárov pôdy, a to traja nad 20 hektárov a dvaja od 3 do 20 hektárov. Kolónia vznikla na pôvodnom veľkostatku Etrekarča Františka Bartala a zasahovala katastrálne územia obcí Lesné Korčany, Kráľovičove Korčany, Amadeovské Korčany, Kostolné Korčany, Etreove Korčany, Veľká Lúč. Materskou obcou kolónie boli Etreove Korčany. Žili tu 4 rodiny Slovákov a jedna Moravanov. V rokoch 1938 – 1945 patrila Maďarsku. Dnes obec pod názvom Etreho Kračany je časťou obce Kráľovičove Kračany. /20/

Toto boli štátne kolónie, ktoré vznikli na území Žitného ostrova, a ktoré sa nám podarilo identifikovať. Okrem nich na Žitnom ostrove bolo ešte 5 súkromných kolónií. Patrili k nim kolónie Eberhard, Gešajov (alebo podľa zakladateľa Gessayov), Fél (Tomášov), Violínpuszta (Čalovec) a Vrbina. O týchto kolóniách nemáme až také podrobné údaje ako o štátnych. Údaje, ktoré sa nám podarilo získať, tu uvádzam.

Kolónie Eberhard a Tomášov dvor boli zriadené v roku 1923 Ignácom Gessayom, zástupcom americkej Slovenskej ligy. Na kolonizačné účely Ignác Gessay odkúpil so súhlasom Štátneho pozemkového úradu v Prahe pôdu z veľkostatku Eberhard vlastníkov Alberta a Juraja Apponyi. Na kolónii Eberhardt sa usadilo 86 slovenských a českých rodín, ktorým bolo pridelených 2 539 katastrálnych jutár pôdy (1460,8406 hektárov), z toho pripadlo na les 800 katastrálnych jutár (460,32 hektárov). Kolonizácia tejto kolónie prebiehala až do roku 1928, kedy tu ostalo usadených len 24 rodín kolonistov. Ostatní kolonisti zrejme nemali dostatok finančných prostriedkov na zaplatenie kúpnej ceny pridelenej pôdy, nakoľko táto bola vyššia ako pri štátnych kolóniách a štát neposkytoval osadníkom na súkromných kolóniách výhodné pôžičky.

V roku 1936 sa táto kolónia pod názvom obec Gešajov (Gessayov) osamostatnila. V rokoch 1938 – 1945 nepripadla Maďarsku. Po roku 1945 pod novým názvom Zálesie pripadla do okresu Šamorín, neskôr Bratislava-vidiek. V roku 1976 bola pričlenená k Ivanke pri Dunaji a od roku 1990 je opäť samostatnou obcou.

Druhá kolónia založená Ignáčom Gessayom bola kolónia Tomášov dvor (Tamásháza), vzdialená od kolónie Eberhardt asi 4 km. Prvé správy o osídlení tohto dvora sú už z roku 1456. Bolo tu usadených 18 slovenských rodín.

Pre obidve kolónie Ignác Gessay postavil vlastným nákladom slovenskú ľudovú školu v hodnote takmer 200 000 korún. Kolóniu zastupoval volený sedemčlenný výbor. Dnes je kolónia súčasťou obce Tomášov.

Ďalšou súkromnou kolóniou, ktorá čiastočne zasahuje do územia Žitného ostrova bola súkromná kolónia Vrbina, ležiaca v katastrálnom území obce Čiližská Radvaň (Csilizradvány). Na kolónii sa usadilo 43 rodín, a to 40 kolonistov z Moravy a 3 slovenské rodiny. Predsedom hospodárskeho výboru bol Jakub Blažek. Pôvodný názov osady, z ktorej kolónia vznikla, bol Füzespuszta a patrila do veľkostatku Aladára Bethlena. Dnes je súčasťou obce Čiližská Radvaň. /21/

Kolonizácia sledovala nielen hospodárske a sociálne stanoviská, ale aj politické. Spôsob, akým kolonizácia prebehla, znamenal v novej republike víťazstvo politiky agrárnej strany a posilnenie jej pozícií na vidieku. Jej vedúci predstaviteľ Milan Hodža vkladal do kolonizačného procesu veľké nádeje, i keď na druhej strane si uvedomoval, že nevyrieši problémy a postavenie poľnohospodárskeho obyvateľstva.

Či kolonizácia splnila svoj zámer ťažko dnes posúdiť, pretože tak ako celá spoločnosť na Slovensku, prešli aj kolónie zložitým vývojom.

Poznámky:

1. Porovnaj: Československá pozemková reforma, s. 125, 126. In Bielik, F. – Sopko, J.: Štátny slovenský ústredný archív v Bratislave, Sprievodca po archívnych fondoch II, Oddelenie kapitalizmu, Bratislava 1964. Ročenka Pozemková reforma, ročník 1928, Praha 1928, s. 51- 63
2. Cambel, S.: Slovenská agrárna otázka 1944-1948, Bratislava 1972, s. 26
3. Porovnaj: Reich, E. .:, Základy organizácie poľnohospodárstva ČSR, Praha 1934, s. 96 – 98
4. Porovnaj: Ročenka : Pozemková reforma, ročník 1928, Praha 1928, s. 51- 63
5. Porovnaj: Pour B.: Osamostatňování a prozatímní správa osad, vytvořených pozemkovou reformou s. 5 – 8, In: Pozemková reforma, ročník XIX., č. 1, Praha 1938
6. Martuliak P.: Kolonizačná akcia pri I. pozemkovej reforme na Slovensku, s. 81, In: Československá pozemková reforma 1919-1935 a její mezinárodní souvislosti, Sborník z příspěvků z mezinárodní vědecké konference konané ve dnech 21. a 22. dubna 1994, Uherské Hradiště 1994, s. 81- 85
7. Kolonizačný referát Štátneho pozemkového úradu v Bratislave 1921-1938, s. 144 – 147, In: Štátny slovenský ústredný archív...
8. Martuliak P., c. d., s. 83
9. Martuliak P., c. d., s. 81
10. Porovnaj: Pour Boh., c. d. s. 5 – 8
11. Stavebný dozor Štátneho pozemkového úradu pre výstavbu kolónií na Slovensku 1921-1937, s. 148, In: Štátny slovenský ústredný archív ...
12. Martuliak P., c. d., s. 83
13. Porovnaj: Pour B.: c. d., s. 5 – 8. Slovenský národný archív (ďalej SNA), fond Kolonizačný referát Štátneho pozemkového úradu v Bratislave 1921-1938 (ďalej Kol.ref.), š. 1
14. SNA, Kol. ref., š. 26 Správa prednostu oddelenia Jozefa Chabiča o vybudovaní príjazdnych ciest na kolónie z 22. 2. 1938.
- 15 Martuliak P., c. d., s. 83
6. SNA, Kol. ref., š. 1 Zápisnica z 11. 3. 1939 o odovzdaní agendy bývalého kolonizačného referátu Ministerstva zemedelstva v Bratislave Ministerstvu hospodárstva v Bratislave.
7. SNA, Ministerstvo hospodárstva v Bratislave 1939-1945 (ďalej MH), š. 950
8. SNA, Povereníctvo pôdohospodárstva a pozemkovej reformy, B sekcia 1945-1951 (ďalej PPR B), š. 477 Správa radcu PPR B Františka Lednára z 30. 1. 1946 pre Úrad Predsedníctva Slovenskej národnej rady
9. Cambel S., c. d., s. 303-304
10. SNA, Kol. ref. š. 7 – Štatistické prehľady o kolóniách na Slovensku a Podkarpatskej Rusi k 1. 10. 1927, Zoznam pre-vzatých veľkostatkov na Slovensku a Podkarpatskej Rusi určených na kolonizačné účely z roku 1927, Štatistický prehľad škôl na kolóniách, š. 8 –

Zoznam kolónií a kolonistov na Slovensku a Podkarpatskej Rusi k 1. 10. 1936 – Úradná tlač,
Štatistické prehľady o kolóniách na Slovensku a Podkarpatskej Rusi k 1. 1. 1929, Zoznam
kolónií na Žitnom ostrove a južnom Slovensku k 31. 3. 1933, š. 26 – Putovné knižnice
na kolóniách k 31. 3. 1933 Zoznam kolonistov Slovákov zo zabraného územia po 2. 11. 1938,
MH, š. – 950 Evakuácia územia odstúpeného Maďarsku v r. 1938
21. SNA, Kol. ref., š. 135, 136